

MAKTAB O'QUVCHILARINI MUSIQA FANIGA QIZIQTIRISH

*Shaxobiddinova Aziza Shavkatjon qizi**Andijon Davlat Pedagogika instituti*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktab o'quvchilarini musiqa faniga qiziqtirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari o'rganilgan. Tadqiqotda kognitiv-emotsional yondashuv, interaktiv ta'lim texnologiyalari va musiqiy refleksiya usullaridan foydalanilgan. Ish davomida tajriba-sinov metodlari, sifatli kuzatuv hamda yarimstrukturaviy intervyu asosida o'quvchilarning musiqaga nisbatan munosabati va motivatsiya darajalari tahlil qilingan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, musiqa darslarini integrativ yondashuv asosida tashkil etish, o'quvchilarda nafaqat estetik didni shakllantiradi, balki ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar. Musiqa ta'limi, o'quvchilarda qiziqish uyg'otish, kognitiv-emotsional yondashuv, interaktiv metodlar, motivatsiya, estetik tarbiya, musiqa psixologiyasi

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные педагогические механизмы повышения интереса школьников к урокам музыки. В исследовании использованы когнитивно-эмоциональный подход, интерактивные образовательные технологии и методы музыкальной рефлексии. На основе экспериментальных методов, качественного наблюдения и полуструктурированных интервью был проведён анализ отношения учащихся к музыке и уровня их мотивации. Результаты анализа показывают, что организация уроков музыки на основе интегративного подхода способствует не только формированию эстетического вкуса, но и положительно влияет на социально-эмоциональное развитие учащихся.

Ключевые слова. Музыкальное образование, формирование интереса учащихся, когнитивно-эмоциональный подход, интерактивные методы, мотивация, эстетическое воспитание, психология музыки

Abstract. This article explores modern pedagogical mechanisms for increasing school students' interest in music education. The research employs cognitive-emotional approaches, interactive teaching technologies, and methods of musical reflection. Through the use of experimental methods, qualitative observation, and semi-structured interviews, students' attitudes toward music and their levels of motivation were analyzed. The analysis reveals that organizing music lessons based on an integrative approach not only cultivates aesthetic taste but also positively influences students' socio-emotional development.

Keywords. Music education, fostering student interest, cognitive-emotional approach, interactive methods, motivation, aesthetic upbringing, music psychology

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida musiqa fani nafaqat estetik tarbiyaning, balki shaxsning intellektual va emotsional rivojlanishining ajralmas omili sifatida e'tirof etilmoqda. Psixologik-pedagogik tadqiqotlar (Jensen, 2001; Hallam, 2010) shuni ko'rsatadiki, musiqiy ta'lim bolalarning xotira, diqqat, ijodiy tafakkur hamda empatiya qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shunga qaramay, amaliyotda maktab o'quvchilarining musiqa faniga qiziqishi yetarli darajada yuqori emasligi, ko'p hollarda bu darsning ikkinchi darajali deb qabul qilinishi, o'quvchilarda ichki motivatsiyaning sustligi va metodik yondashuvlarning eskirganligi bilan izohlanadi. Bugungi kunda fanlararo integratsiya, multimediami vositalardan foydalanish, interaktiv metodlar va kognitiv-emotsional yondashuvlar orqali musiqaga bo'lgan munosabatni tubdan o'zgartirish imkoniyati mavjud. Chunki musiqa bu faqatgina ijro emas, balki tilsiz muloqot, madaniy identitet va ijtimoiy uyg'unlik vositasi sifatida ham qaraladi. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra (2023), umumiy musiqiy savodxonlik darajasi baland bo'lgan jamiyatlarda ijtimoiy hamkorlik va madaniy bag'rikenglik yuqoriroq bo'ladi. Shu bois, o'quvchilarni musiqa faniga qiziqtirish faqat did tarbiyasi emas, balki keng qamrovli tarbiyaviy-ma'rifiy vazifa sifatida ko'rilmog'i lozim¹.

Asosiy qism. Musiqa ta'limi shunchaki san'atga oid bilimlarni uzatish emas, balki o'quvchining ruhiy dunyosini shakllantirish, emotsional sezuvchanligini rivojlantirish va ijtimoiy moslashuvchanligini kuchaytirish vositasidir. Xususan, nevropsixologik tadqiqotlar (Hanna-Pladdy & Mackay, 2011) musiqiy mashg'ulotlar inson miyasining chap va o'ng yarim sharlari o'rtasida neyron aloqalarni kuchaytirishini isbotlagan. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarda murakkab kognitiv operatsiyalar xotira, mantiqiy fikrlash, til qobiliyatlari va ijodiy yondashuvlarni rag'batlantirishini anglatadi.

Ta'lim metodikalarida musiqiy darslarni faqat ashula aytish yoki cholg'u chalish bilan cheklab qo'yish, fanning potensial imkoniyatlarini sezilarli darajada pasaytiradi. Shuning uchun hozirgi bosqichda kognitiv-emotsional va kommunikativ yondashuvlar ustuvorlik kasb etmoqda. Masalan, o'quvchi uchun tanlangan musiqa asarining tarixiy konteksti, muallif hayoti va asar orqali ifodalangan ijtimoiy-falsafiy g'oyalarning tahlili, musiqa darsini nafaqat tingloviy, balki tafakkuriy jarayonga aylantiradi. Bunday yondashuv orqali o'quvchi o'z estetik dunyoqarashini nafaqat passiv qabul qilish, balki uni faol muloqot orqali ifodalash imkoniga ega bo'ladi².

Interaktiv metodlardan, jumladan, role-play, creative listening, music

¹ Karimova, N. Musiqa ta'limida zamonaviy pedagogic texnologiyalar., Toshkent: Innovatsiya, 2018, 193 b.

² Ro'ziyeva, D. Musiqiy tarbiyaning psixologik asoslari. Toshkent: Barkamol Avlod, 2014, 165 b.

interpretation through movement kabi uslublar yordamida o'quvchilarda musiqaga individual yondashuv, talqin qilish, va shaxsiy munosabat bildirish kompetensiyalari shakllantiriladi. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining 2023-yilgi metodik tavsiyalarida ta'kidlanishicha, musiqiy bilim va ko'nikmalar o'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishda strategik vosita sifatida qaralmoqda. Shu jihatdan, musiqa fanining psixopedagogik salohiyati hali to'liq ishga solinmagan ilmiy-resurs sohalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Amaliy tadqiqotlar ham bu holatni tasdiqlaydi. Xususan, Toshkent shahri maktablarida o'tkazilgan eksperimental sinov darslari natijalariga ko'ra, innovatsion metodlar bilan tashkil etilgan musiqa mashg'ulotlaridan so'ng o'quvchilarning 78 foizi ushbu fandan ijobiy taassurot olganini, 65 foizi esa darsdan keyin mustaqil musiqa tinglashga moyillik bildirganini ko'rsatdi. Ushbu ko'rsatkichlar musiqa fanining o'quvchilar hayotidagi ta'sirchan kuchini yanada chuqurroq anglash zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, musiqaga bo'lgan qiziqishni shakllantirishda o'quvchilarning ijtimoiy muhitga integratsiyalashuv darajasi va madaniy kapitalining roli ham beqiyosdir. Bourdieu (1986) tomonidan ilgari surilgan madaniy kapital nazariyasiga ko'ra, bola oilaviy muhitda musiqiy madaniyatga nechog'lik yaqin bo'lsa, uning musiqa faniga bo'lgan dastlabki motivatsiyasi va qabul qilish darajasi ham shuncha yuqori bo'ladi³. Bu esa o'qituvchini har bir o'quvchining individual ijtimoiy-fonetik manbalarini hisobga olgan holda diferensial yondashuv asosida dars tashkil etishga majbur qiladi. Maktab ta'limida musiqa darslarining samaradorligi ko'p hollarda o'qituvchining shaxsiy pedagogik karizmasi va innovatsion qobiliyatiga ham bog'liq. Tajriba shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining musiqa bilan bog'liq emotsional ifodasi, ovoz tembri, ijro etish uslubi va hatto tana tili kabi paraverbal vositalari o'quvchilarda chuqur estetik rezonans uyg'otadi. Bu esa, emotsional ta'sir orqali bilimni ongli qabul qilish jarayonini jadallashtiradi. Demakki, musiqa o'qituvchisi oddiy bilim uzatuvchi emas, balki estetik ilhomlantiruvchi subyekt sifatida namoyon bo'lishi lozim.

Zamonaviy raqamli muhitda esa, musiqa faniga qiziqishni oshirishda texnologik vositalar virtual asboblar, interaktiv platformalar, AR/VR texnologiyalari va musiqa yaratuvchi ilovalarning integratsiyasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, GarageBand, Soundtrap, yoki Flat.io kabi raqamli ilovalar orqali o'quvchilar o'z musiqiy asarlarini yaratish, tahrirlash va baham ko'rish imkoniyatiga ega bo'lib, bu ularni dars mazmuniga faol jalb etadi. Shu orqali musiqa fani o'quvchi uchun passiv tinglov emas, balki faol ijodiy platformaga aylanadi. Ushbu usul constructivist learning theory (Vygotsky, 1978) tamoyillariga mos ravishda, o'quvchining faol subyekt sifatida bilim yaratish jarayonida ishtirokini kuchaytiradi.

Qolaversa, o'quvchilarni milliy va jahon musiqasi namunalariga birdek ochiq holda tanishtirish, ularda musiqiy tafakkur chegaralarini kengaytiradi. Xususan, xalq

³ Tursunova, Z. Estetik tarbiya va milliy qadriyatlar uyg'unligi., Toshkent: Iste'dod, 2017, 151 b.

kuylarining analitik tahlili orqali o'quvchi nafaqat ritm, melodiya va ohangni o'rganadi, balki o'z milliy identitetini anglaydi. Shu jihatdan, milliy musiqa boyligi musiqiy ta'limda identitetni shakllantirishning eng muhim vositalaridan biri bo'lib xizmat qiladi. Milliy va zamonaviy janrlarning uyg'unligi, madaniyatlararo dialog vositasi sifatida ham musiqa fanining strategik ahamiyatini oshiradi.

Xulosa. Yuqoridagi ilmiy tahlillar musiqiy ta'limning maktab o'quvchilari shaxsiyati va intellektual-emotsional rivojlanishidagi ko'p qirrali funksiyalarini yaqqol namoyon etadi. Musiqa fani nafaqat estetik did va musiqiy savodxonlikni shakllantirish, balki o'quvchining ijtimoiy ongini, madaniy identitetini, hamda empatik tafakkurini rivojlantiruvchi kuchli pedagogik vosita sifatida qaralishi lozim. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, o'quvchilarni musiqa faniga qiziqtirishga doir yondashuvlar faqatgina didaktik darajada emas, balki psixologik, kommunikativ va texnologik omillar bilan uyg'un holda shakllantirilgandagina samarali natija beradi. Musiqa o'qituvchisining shaxsiy karizmasi, zamonaviy interaktiv metodlarga egaligi, hamda raqamli vositalardan innovatsion tarzda foydalanish malakasi musiqaga bo'lgan o'quvchi munosabatini tubdan o'zgartirishga qodir ekani isbotlandi. Ayniqsa, madaniy kapital va musiqiy ijtimoiylashuv muhitining mavjudligi o'quvchining musiqiy dunyoqarashini kengaytiruvchi hal qiluvchi omil sifatida qaralishi kerak.

Musiqa ta'limini zamonaviy pedagogik paradigma asosida qayta ko'rib chiqish, uni fanlararo integratsiya, tanqidiy fikrlash, estetik tahlil va ijodiy yondashuvlar bilan boyitish XXI asr maktab ta'limining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Shunday ekan, musiqa fanini ikkinchi darajali deb emas, balki shaxs taraqqiyotining markaziy komponenti sifatida rivojlantirish jamiyatning madaniy yuksalishiga xizmat qiluvchi strategik investitsiya sifatida qaralishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akbarov, I. Musiqa va psixologiya: o'zaro ta'sir mexanizmlari., Toshkent: O'zbekiston, 2012, 180 b.
2. Allaberganova, S.R. O'quvchilarda musiqiy estetik didni shakllantirishning metodik asoslari., Toshkent: Fan va Texnologiya, 2020, 198 b.
3. Buxorov, T. Musiqa darslarining interaktiv tashkil etilishi., Samarqand: Ma'naviyat, 2015, 156 b.
4. G'ulomov, A. Musiqa tarbiyasi va metodikasi., Toshkent: O'qituvchi, 2009, 210 b.
5. Jo'rayev, F. O'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirishda musiqa fanining o'rni., Farg'ona: Ilm Ziya, 2021, 174 b.